

SPECIALIZAČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ DĚTSKÝCH SESTER - VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU

Special education of paediatric nurses - assessment of survey

IX: 1 - 211, 2007

ISSN 1212-4117

Jaroslava Fendrychová

Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů (NCO NZO) Brno, katedra ARIP

Summary

The communication deals with a survey of motivations and opinions of paediatric nurses working at intensive care units, who applied for the special education in the ARIP programme (anaesthesiology, resuscitation and intensive care in paediatrics). The target of the project was to acquire data from nurses, who have just completed this type of study. The author searched for questions, what their expectations were and whether they were fulfilled, if they familiarized their colleagues with knowledge acquired in the course of the study, how their knowledge was accepted and also whether physicians were interested in their study. The intention of the author was to use the knowledge from the project as a feedback for the existing method of the special education and for the preparation of a new programme and choice of new lecturers.

The results of the project indicated that the study fulfilled the expectations of nurses in spite of the fact that their application for the study was rather a decision of the employee than their own choice. In the motivation of nurses, attempts to complete or amplify their knowledge, interest in the problems, enhancement of the qualification, acquiring of new knowledge or only attempts to acquire a special qualification were prevalent.

There was a very positive finding that nurses transferred new knowledge from the study to each other and that this was also typical in the past. Their knowledge was mostly accepted by other colleagues with interest, except for two negative cases. Introduction of new methods into practice did not pose considerable problems, though if some leavers were not still sufficiently courageous.

Physicians were not interested very much in the study of nurses, but they also liked helping them. The nurses explained the low interest of physicians in different ways: low interest in nurses at all; some of them simply did not know what the reason was.

Key words: Specialization education – paediatric nurse – nurse specialist – motivation to study

Souhrn

Sdělení se zabývá průzkumem motivací a názorů dětských sester, pracujících na jednotkách intenzivní péče, které se přihlásily ke specializačnímu vzdělávání ARIP (anesteziologie, resuscitace a intenzivní péče) v pediatrii. Cílem průzkumu bylo získat informace od sester, které zmíněné studium právě absolvovaly. Chtěla jsem vědět, jaká byla jejich očekávání od studia a zda byla naplněna, jestli v průběhu studia seznamovaly své kolegyně s tím, co se naučily a jak byly jejich poznatky přijímány, a také, jak se o jejich studium zajímali lékaři. Poznatků z průzkumu jsem chtěla využít jako zpětné vazby stávajícího způsobu specializačního vzdělávání a pro přípravu nového programu a volbu nových přednášejících.

Z výsledků průzkumu vyplynulo, že studium očekávání sester splnilo, i když důvodem studia bylo spíše rozhodnutí zaměstnavatele než vlastní volba. V motivacích sester převládala snaha o doplnění nebo prohloubení vědomostí, zájem o problematiku, zvýšení kvalifikace, získání nových poznatků nebo jenom snaha o získání specializace.

Potěšitelné bylo zjištění, že si sestry navzájem předávaly nové poznatky ze studia a že tak činily i v minulosti. Jejich poznatky byly ostatními kolegyněmi přijímány převážně se zájmem, jenom ve

dvou případech negativně. Zavádět nové metody do praxe také nebyl velký problém, i když si někteří absolventky ještě netroufaly.

Lékaři velký zájem o studium sester neprojevovali, ale pokud ano, tak rádi pomáhali. Nezájem lékařů o studium si sestry vysvětlovaly různě, malý počet jako nezájem o sestry vůbec, některé prostě nevěděly.

Klíčová slova: specializační vzdělávání – dětská sestra – sestra specialistka – motivace ke studiu

SPECIALIZAČNÍ STUDIUM

Specializační studium je forma celoživotního vzdělávání po získání odborné způsobilosti a považuje se za prohlubování kvalifikace.

Vzhledem k legislativním změnám v přípravě dětské sestry a v obsahu a způsobu organizace specializačního vzdělávání došlo také k úpravě stávajícího pomaturitního specializačního studia (PSS) anesteziologie, resuscitace a intenzivní péče (ARIP) v pediatrii. Dosavadní studium obsahovalo 5 týdenních teoretických soustředění a 3 týdny odborné praxe. Po celou dobu studia však sestry (účastnice studia) musely pracovat na úseku práce, pro který se specializovaly. V prvních dvou soustředěních byly hlavními tématy psychologie dítěte a organizace a hygiena provozu ARO a JIP. Třetí teoretické soustředění se zabývalo kardiopulmonální resuscitací, resuscitační a intenzivní péčí o děti. Po tomto soustředění se účastnice studia přihlásily k vykonání jednoho týdne odborné praxe na pediatrických jednotkách intenzivní péče, kde pod vedením školitelů vykonaly předepsané odborné výkony. Ve čtvrtém soustředění se probírala anestezie a v pátém soustředění intenzivní a resuscitační péče o novorozence. Po každém teoretickém soustředění proběhla opět praxe.

Cílem specializačního vzdělávání bylo připravit dětskou sestru pro samostatné provádění činností souvisejících s poskytováním specializované a vysoce specializované ošetrovatelské péče v rámci pediatrie, anesteziologie a neonatologie.

CÍLE PRŮZKUMU

Jako vedoucí specializačního studia mne zajímala motivace sester ke studiu, očekávání sester od tohoto typu studia, předávání poznatků ze studia na pracovištích a postoje lékařů ke studiu

sester. Výsledky jsem chtěla využít při tvorbě nového programu specializačního vzdělávání.

CHARAKTERISTIKA SOUBORU

Informace potřebné ke stanovení cílů byly získány v posledním (pátém) teoretickém soustředění před závěrečnou specializační zkouškou v listopadu a prosinci roku 2006 v NCO NZO Brno. Dotazovány byly kvalifikované dětské sestry pracující na dětských jednotkách intenzivní péče (45 respondentek), ARO (8 respondentek) nebo „jiných“ odděleních (16 respondentek). Zaměření jednotek intenzivní péče nebylo pro šetření důležité, mezi „jinými“ odděleními se vyskytovala jednotka intermediární péče 6x, chirurgické pooperační oddělení 5x, hematologické oddělení 1x, anestezie 1x, endokrinologie 1x a neonatologické oddělení 2x.

POUŽITÁ VÝZKUMNÁ METODA

Metodou průzkumu byl dotazník, který obsahoval 12 otázek, z nichž 4 byly dále rozděleny na podotázky a) a b), ve kterých byla možnost volných odpovědí. Ostatní otázky byly uzavřené a polouzavřené.

METODIKA

Celkem bylo rozdáno 92 anonymních dotazníků a respondentkám byl vysvětlen důvod získávání informací. Byl jim poskytnut dostatek času a také návod, jak otázky zpracovávat. 9 respondentek dotazník vůbec neodevzdalo, 14 respondentek dotazník vyplnilo neúplně. Zpracováno bylo tedy pouze 69 dotazníků.

VÝSLEDKY PRŮZKUMU

První dvě otázky z dotazníku byly informativní. Týkaly se specifikace oddělení, na kterých respondentky pracují, a počtu odpracovaných let. Touto otázkou jsem chtěla zjistit pravděpodobnou hloubku zkušeností respondentek – tab. č. 1

Tab. 1 Počet odpracovaných let respondentek

Počet let	Počet respondentek
do 3 let	6 (8,70 %)
do 5 let	11 (15,94 %)
do 10 let	31 (44,93 %)
více než 10 let	21 (30,43 %)
Celkem	69 (100 %)

Třetí otázkou jsem pátrala po motivacích, které respondentky vedly k tomu, aby se ke specializačnímu studiu přihlášily. Otázka byla volná

a odpovědí bylo mnoho. Do tabulky č. 2 jsem podle počtu odpovědí seřadila ty nejčastější.

Tab. 2 Důvod studia respondentek

Důvod studia	Počet odpovědí
Rozhodnutí nebo požadavek zaměstnavatele	29
Doplnění nebo prohloubení vědomostí, zájem o problematiku	26
Zvýšení kvalifikace	16
Finanční postup	7
Získání nových poznatků, informací	5
Získání specializace	4
Potřeba dalšího vzdělávání	3
Možnost zůstat na stávajícím oddělení	2
Možnost praxe na jiných odděleních	1

Čtvrtá otázka zjišťovala, zda studium splnilo očekávání respondentek. 65 respondentek (94, 20 %) odpovědělo ano, 1 (1,45 %) odpověděla, že částečně, a 3 respondentky (4,35 %) odpověděly, že nikoliv.

V podotázce 4a) se měly respondentky volně vyjádřit, v čem konkrétně splnilo studium jejich očekávání. Jejich nejčastější odpovědi jsou uvedeny v tabulce č. 3.

Tab. 3 V čem splnilo studium očekávání respondentek

Odpovědi respondentek	Počet odpovědí
V prohloubení, rozšíření, doplnění, oživení znalostí a dovedností	31
Ve spoustě nových informací a poznatků	19
V praxi na jiných pracovištích	8
V zajímavých a dobrých přednáškách	7
V pochopení souvislostí příčiny a následku	5
V rozsahu a hloubce studia	1
V předpokládaném stresu u zkoušek	1

V podotázce 4b) se měly respondenty vyjádřit, v čem konkrétně studium jejich očekávání nesplnilo. Respondentka, která udala, že studium splnilo její očekávání pouze částečně, uvedla jako důvod, že by uvítala některá témata přednášená lékaři raději od sester. Odpovědi dalších tří respondentek cituji: „Myslím si, že v některých případech musíme vědět, znát a umět víc věcí než lékaři.“ „Dost zaměřené na problém novorozenců.“ „V zaměstnání nevyžadují = nepatří (plat).“

Pátou otázkou jsem chtěla zjistit, zda je pomaturitní specializační studium běžnou metodou získávání nových vědomostí a dovedností na odděleních, kde respondenty pracují. Chtěla jsem vědět, kolik absolventek studia (sester specialisek) již mají. Pouze 2 respondenty uvedly, že nemají žádnou. Ostatní respondenty uváděly zastoupení specialisek v procentech, z toho 23 respondentek uvedlo asi 10 %, 21 respondentek uvedlo asi 25 %, 14 respondentek asi 50 % a 9 respondentek uvedlo dokonce více jak 50 % specialisek.

Šestou a sedmou otázkou jsem zjišťovala, zda si sestry na těchto odděleních předávají navzájem své poznatky ze studia. Tzn. zda dřívější absolventky předávaly poznatky svým kolegyním v průběhu svého studia a zda nynější studentky dělají, nebo nedělají totéž. 61 respondentek (88,40 %) odpovědělo, že jim jejich kolegyně poznatky předávaly, 8 respondentek (11,60 %) uvedlo, že ne. 67 respondentek (97 %) uvedlo, že ony samy poznatky ze studia na svých odděleních předávají a pouze 2 respondenty (3 %) uvedly, že ne.

V podotázce 7a) se měly respondenty vyjádřit k tomu, jak jsou jejich informace na odděle-

ních přijímány. Otázka byla polouzavřená a respondenty mohly dopsat vlastní názor. 63 respondentek (91,30 %) uvedlo, že jsou jejich informace přijímány se zájmem, 13 respondentek (18,84 %) uvedlo, že s ironií, a 2 respondenty (2,90 %) uvedly, že negativně. Některé respondenty zatrhly hned dvě odpovědi (se zájmem a s ironií) a doplnily, buď že sestry mají zájem a lékaři jsou ironičtí, nebo že mladší sestry mají zájem a starší jsou ironické nebo že jednotlivci mají zájem, ale jinak spíše negativně (i ze strany nadřízených). Jedna respondentka napsala: „Se strachem,“ a dále nespecifikovala a jiná uvedla: „Ty, co se nepřihlásily, závistivě.“

V podotázce 7b) se měly respondenty vyjádřit, proč samy na svých odděleních nic nesdělují. Protože negativní odpovědi byly jenom dvě, cituji: „Asi proto, že to každého čeká a zájem nejví.“ „Je tam všeobecně napjatá atmosféra, personální změny, tlak atd.“

Osmá otázka zjišťovala, zda se dřívější absolventky studia, nynější služebně starší kolegyně respondentek, pokoušely zavést do praxe některé poznatky ze svého studia. Kladných odpovědí bylo 34 (49,28 %), záporných 14 (20,29 %) a 21 respondentek (30,43 %) nevědělo.

Devátá otázka zjišťovala, zda se respondenty samy pokoušejí zavést nové poznatky ze studia do praxe. 43 respondentek (62,32 %) odpovědělo ano, 26 respondentek (37,68 %) odpovědělo ne.

V podotázce 9a) se respondenty vyjadřovaly konkrétně, jaké poznatky ze studia se do praxe pokouší zavést. Odpovědi jsou seřazeny podle četnosti v tabulce č. 4.

Tab. 4 Nové poznatky zaváděné do praxe

Poznatky	Počet odpovědí
o nových ošetrovateľských postupech a oš. péči, oš. standardech	19
o ošetrovateľské dokumentaci, ošetrovateľských diagnózách	9
o stimulaci dítěte, kojeneckých masážich	7
o hodnotení a tíšeni bolesti	4
o péči o kúži novorozence	4
o klokánkování a pelíškování novorozence	3
o podávání stravy dítěti sondou samospádem	2
z praxe (blíže nespecifikované)	2
o psychologickém přístupu k dítěti i rodičům	1

V podotázce 9b) se respondenty vyjadřovaly, proč se vůbec nepokouší do praxe nic zavést.

Odpovědi jsou v tabulce č. 5.

Tab. 5 Důvody, proč nelze nové poznatky ze studia do praxe zavést

Proč nelze zavádět nové poznatky do praxe	Počet odpovědí
Mají zavedené metody, systém	5
Zatím si netroufají	4
Už všechno podle nejnovějších metod dělají	3
Novinky jsou nežádoucí	3
Nedostatek času	2
Lékaři nehodlají měnit své postupy	2
Postavení sestry nedovoluje něco prosazovat	1

Desátá otázka zjišťovala, zda se lékaři zajímají o specializační studium sester na svých odděleních. 32 respondentek (46,38 %) uvedlo, že ano, z toho 2 respondenty uvedly, že se zajímá pouze vedoucí lékař. 37 respondentek (53,62 %) uvedlo, že ne.

uvedlo, že ne.

Podotázka 10a) zjišťovala, jak konkrétně se lékaři zajímají. Odpovědi jsou seřazeny opět podle četnosti v tabulce č. 6.

Tab. 6 Náзор respondentek na zájem lékařů o studium sester

Jak se lékaři zajímají	Počet odpovědí
Ptají se na zkoušky a jejich výsledky	10
Rádi pomůžou, poradí a vysvětlí	10
Ptají se na průběh studia a na učivo	6
Zajímá je, jak se to dělá jinde	3
Ptají se na literaturu	2
Jsou rádi, že sestry studují	2
Zajímá je, co nového se sestry dozvěděly	1
Ptají se sester na jejich názor	1

Podotázka 10b) zjišťovala názor respondentek na nezájem lékařů. Odpovědi jsou v tabulce č. 7.

Tab. 7 Náзор respondentek na nezájem lékařů o studium sester

Proč se lékaři nezajímají	Počet odpovědí
Je jim to jedno, nemají zájem o sestry	18
Nevím	7
Nevědí, že studují PSS	3
Bojí se, abychom nevěděli více než oni	2
Mají dost svých vlastních vzdělávacích aktivit	2
Berou vzdělávání jako samozřejmost	2
Špatná komunikace mezi lékaři a sestrami	1
Nemají čas	1
Považují studium sester za zbytečné	1

Jedenáctá otázka se zabývala očekáváním respondentek od jejich zařazení mezi sestry specialistiky. Odpovědi jsou v tabulce č. 8

Tab. 8 Očekávání sester od jejich zařazení mezi specialistiky

Co sestry očekávají	Počet odpovědí
Vyšší finanční ohodnocení	21
Vyšší odbornost	12
Nic	9
Vyšší kompetence, samostatnost	6
Lepší spolupráci s lékaři	4
Lékaři si nás budou více vážit	4
Možnost práce na jiném oddělení (půjdu na JIP, zůstanu na JIP)	3
Budu vědět, proč dělám to, co dělám	3
Zlepšení práce	3
Větší využití vědomostí v praxi	2
Osobní uspokojení	2
Nevím	2
Respekt	2
Postup/post vrchní sestry	2
Budu oporou pro nové kolegyně	1
Budu si moci dělat, co chci	1
Více práce	1

Dvanáctá otázka se ptala, co mohou pacienti očekávat od nových sester specialistek. Odpovědi jsou v tabulce č. 9.

Tab. 9 Co mohou pacienti očekávat od nových sester specialistek

Co sestry nabízejí	Počet odpovědí
Profesionálnější, modernější a kvalitnější přístup a péči	42
Větší teoretické znalosti, objasnění a vysvětlení problému	8
Více informací	4
Pochopení a lásku, větší porozumění	3
Jen to nejlepší	3
Méně iatrogenních poškození	1
Větší samostatnost	1
Lepší komunikaci s pacienty	1
Rychlost, pohotovost, zájem	1

DISKUSE

Z průzkumu vyplynulo, že se do studia ARIP v pediatrii přihlásily převážně sestry s delší praxí (31 sester s praxí do 10 let, 21 s praxí nad 10 let, pouze 6 sester s praxí do 3 let a 11 sester s praxí

do 5 let), což bylo dáno i vstupními požadavky. Podle nich se dosud mohly ke specializačnímu studiu přihlásit sestry až po dvouleté praxi na oddělení. Potom také dostaly doporučení od zaměstnavatele a mohly studovat na jeho náklady.

Zajímavé byly odpovědi na otázku motivace ke studiu. 29 respondentek (sester) bylo do specializačního studia jednoduše „posláno“ zaměstnavatelem. To znamená, že samy žádnou iniciativu neprojevaly. Na druhou stranu ale 26 sester přišlo studovat „dobrovolně“. Jako důvod nejčastěji uváděly „doplnění nebo prohloubení vědomostí, zájem o problematiku“. Pouze 7 respondentek přiznalo jako motivaci finanční postup, i když se tato motivace dala očekávat od většiny.

Prekvapující byly odpovědi na otázku, zda studium splnilo očekávání respondentek a v čem konkrétně. 65 respondentek odpovědělo kladně, pouze 3 záporně. To znamená, že i ty, které byly do studia pouze „poslány“, měly nějaká očekávání, která byla splněna. K očekáváním patřilo již zmiňované prohloubení, rozšíření, doplnění nebo oživení znalostí a dovedností, nové informace a poznatky, ale také praxe na jiných pracovištích. Pro mnohé sestry je praxe mnohem důležitější než pouhá „suchá“ teorie v učebnách.

Dalšími otázkami byla zjišťována schopnost spolupráce sester na vlastních odděleních. Zda si předávaly a stále předávají informace ze svých studií a jak jsou tyto informace přijímány sestrami a lékaři. Z odpovědí vyplynulo, že sestry navzájem spolupracují velice dobře, i když se sem tam může objevit i závist. 63 respondentek odpovědělo, že jsou jejich informace ostatními kolegyňami přijímány se zájmem, 13 respondentek uvedlo, že s ironií, a pouze dvě uvedly, že negativně, ale nijak blíže nespecifikovaly. Lékaři dopadli o trochu hůře, neboť pouze 10 respondentek odpovědělo, že se sice zajímají o jejich studium, ale jenom o výsledky zkoušek. 6 respondentek uvedlo, že se také ptají na průběh studia a na učivo, 1 respondentka dokonce uvedla, že se ptají i na její názor. Na druhou stranu také 10 respondentek odpovědělo, že jim lékaři rádi pomohou, poradí a vysvětlí, pokud ve studiu něčemu nerozumí, a zajímají se, co nového se dozvěděly. 18 respondentek si ale myslí, že se lékaři o jejich studium nezajímají proto, že prostě o sestry nemají zájem, 3 respondentky uvedly, že ani nevědí, že sestry studují. 7 respondentek prostě nevědělo, proč se lékaři nezajímají, 2 respondentky se domnívají, že lékaři berou vzdělávání sester jako samozřejmost.

Na otázku, zda některé nové poznatky hodlají zavést do praxe, odpovědělo 43 respondentek kladně a 26 záporně. Z kon-

krétních kladných odpovědí převládaly poznatky o nových ošetrovateľských postupech, ošetrovateľské dokumentaci a ošetrovateľských diagnózách. Ze záporných odpovědí stojí za zmínku názor 5 respondentek, že již mají zavedené metody nebo systémy, které nelze měnit, nebo přesvědčení 3 respondentek, že již všechno podle nejnovějších metod dělají. 4 respondentky uvedly, že si do praxe žádné nové poznatky zatím zavádět netroufají, a 3 respondentky přiznaly, že novinky jsou na jejich odděleních nežádoucí.

Předposlední otázka zjišťovala očekávání respondentek od jejich zařazení mezi sestry specialistky. 21 respondentek přiznalo, že očekávají vyšší finanční ohodnocení, i když jako motivaci ke studiu to uvedlo pouze 7 respondentek. Další odpovědi již nebyly tak konkrétní, šlo spíše o taková běžně užívaná klišé jako vyšší odbornost, vyšší kompetence, lepší spolupráce s lékaři apod. 9 respondentek však velice konkrétně odpovědělo, že vůbec nic.

Poslední otázka se tákala, co mohou pacienti očekávat od nich. 42 respondentek odpovědělo, že profesionálnější, modernější a kvalitnější přístup a péči. 8 respondentek zmínilo větší teoretické znalosti a tím i lepší objasnění a vysvětlení problémů pacienta. 3 respondentky uvedly větší porozumění, pochopení a lásku a stejný počet respondentek napsal: „Jen to nejlepší!“

ZÁVĚR

Z výsledků průzkumu je zřejmé, že v motivaci sester ke studiu ARIP v pediatrii převládá snaha o doplnění nebo prohloubení vědomostí, zájem o problematiku, zvýšení kvalifikace, získání nových poznatků a informací nebo jenom snaha o získání specializace. Finanční ohodnocení není prioritou. Na druhou stranu, ale více jak polovina sester neměla motivaci žádnou a nechala se do studia jednoduše „poslat“, protože to od nich vyžadoval zaměstnavatel.

Očekávání sester od tohoto typu studia byla splněna, i když tři respondentky napsaly, že nikoliv. Jejich vysvětlení však nezavrhl studium jako celek. Pouze vyjádřily svůj názor na přednášky lékařů, které by raději slyšely od sester, nebo se jim zdálo studium příliš náročné, příp. jednostranně zaměřené.

Potěšitelné bylo zjištění, že si sestry navzájem předávají nové poznatky ze studia a že tak

dělaly i v minulosti. Jejich poznatky jsou přijímány převážně se zájmem, i když někdy i s ironií, ale jenom ve dvou případech negativně. Lékaři, jak je u nás bohužel časté, velký zájem o studium sester neprojevují, ale pokud ano, tak sestrám rádi pomáhají. Nezájem lékařů o studium si osmnáct sester vysvětlilo jako nezájem o sestry vůbec, sedm sester prostě nevědělo, proč se lékaři nezajímají, a další ojedinělé odpovědi byly více méně hypotetické.

Poučením pro mne jako vedoucí studia je potřeba získat více kvalitních přednášejících z řad sester k doplnění a zpestření výuky, protože sestry by měly převážně učit zase jenom sestry. I když v některých předmětech lékaře nahradit nelze.

LITERATURA

- BÁRTLOVÁ, S., HNILICOVÁ, H.: *Vybrané metody a techniky výzkumu*. Brno: IDVPZ, 2000. s. 118.
 BÁRTLOVÁ, S., SADÍLEK, P., TÓTHOVÁ, V.: *Výzkum a ošetrovatelství*. Brno: NCO NZO, 2005. s. 146.
 HENDL, J.: *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. 278 s.
 HENDL, J.: *Přehled statistických metod a zpracování dat*.
 HUBÍK, S.: *Hypotéza*. České Budějovice: JU ZSF, 2006. s. 80.
 MEŠKO, D., KATUŠČÁK, D., FINDRA, J. et al.: *Akademická příručka*. Martin: Osveta, 2006. s. 481.
 STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J.: *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999. s. 228.
 ŽIAKOVÁ, K. et al.: *Ošetrovatelstvo, teória a vedecký výskum*. Martin: Osveta, 2003. s. 319. .

Jaroslava Fendrychová
fendrychova@nconzo.cz